

Projekt Provjera točnosti informacija o zdravlju (NPOO C1.1.1.R6-12)

Projektni newsletter br. 9 (studeni 2024.)

Projekta naziva *Provjera točnosti informacija o zdravlju pod palicom Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu* želi doprinijeti rješavanju problema dezinformacija u javnom prostoru iz područja zdravlja. Naime, medijski prostor i društvene mreže ispunjene su ogromnom količinom informacija o zdravlju zbog čega je Svjetska zdravstvena organizacija 2020. godine, uz pandemiju, proglasila i infodemiju. Kroz suradnju nositelja projekta s partnerima (KBC Split, MedILS i Hrvatska udruga sveučilišnih žena), projekt će doprinijeti jačanju kapaciteta postojećih provjeravatelja informacija o zdravlju, unaprjeđenja postojećih procesa provjere točnosti informacija o zdravlju te poticanju kritičkog mišljenja. Projekt je započeo u rujnu 2023. godine i traje do veljače 2025. godine.

Ovaj dokument predstavlja kratki *newsletter* za sve zainteresirane pojedince kako bi proširili vijest o projektnim aktivnostima i povećali utjecaj projekta.

Na MEDILS-u održana edukacija za učenike i nastavnike splitskih srednjih škola

U sklopu projekta "Provjera točnosti informacija o zdravlju", na Mediteranskom institutu za istraživanje života u Splitu održana je edukacija namijenjena učenicima i nastavnicima splitskih srednjih škola. Cilj ove aktivnosti bio je unaprijediti razumijevanje znanstvene metodologije i kritičkog promišljanja kod mladih, s posebnim naglaskom na prepoznavanje dezinformacija u području zdravlja. Program edukacije obuhvaćao je interaktivna predavanja i radionice, tijekom kojih su sudionici stekli znanja o tome kako prepoznati vjerodostojne izvore informacija, razumjeti temeljne principe znanstvenog istraživanja te kako primijeniti kritičko mišljenje u svakodnevnom životu. Poseban naglasak stavljen je na važnost točnih i provjerenih informacija za donošenje odluka o zdravlju. Ova edukacija predstavlja jedan od ključnih koraka u podizanju svijesti i osnaživanju zajednice u borbi protiv infodemije.

Novosti o zdravlju: Kofein kao dodatak lijekovima protiv bolova

Doza kofeina ekvivalentna šalici kave dodana standardnoj dozi uobičajenih lijekova protiv bolova poput paracetamola ili ibuprofena može pružiti bolje olakšanje boli. Analgetik uz kofein povećao je broj osoba koje su postigle visoku razinu olakšanja boli za 5% do 10% u usporedbi sa samim analgetikom (dokazi visoke pouzdanosti). Nisu prijavljeni ozbiljni neželjeni događaji koji su bili povezani ni s analgeticima ni s kofeinom (dokazi niske pouzdanosti). Malo je vjerojatno da će dodavanje kofeina analgetiku biti štetno ako se ne prekorači preporučena doza.

Iz svijeta znanosti: Promjene krvnog tlaka nakon cijepljenja

Neka istraživanja sugeriraju da cijepljenje protiv COVID-19 može uzrokovati kratkotrajne promjene krvnog tlaka. Studija objavljena u *Journal of Hypertension* izvijestila je o neodgovornom hipertenzivnom odgovoru kod nekih

pacijenata nakon cijepljenja, s blagim do umjerenim povišenjem krvnog tlaka . Druga studija u European Journal of Internal Medicine zabilježila je da je 8% sudionika prijavilo povećanje vrijednosti krvnog tlaka nakon cijepljenja, dok je 4% primijetilo smanjenje . Ove promjene su obično prolazne i ne zahtijevaju dugotrajnu medicinsku intervenciju. Osobama s postojećom hipertenzijom ili kardiovaskularnim bolestima preporučuje se praćenje krvnog tlaka nakon cijepljenja i konzultacija s liječnikom ako dođe do značajnih odstupanja. Unatoč ovim nalazima, cijepljenje ostaje ključna mjera u borbi protiv pandemije COVID-19, a koristi nadmašuju potencijalne rizike.

Provjera točnosti: Virusi su stanični otpad. Kako farmaceuti unaprijed pogode mutaciju virusa?

Ova tvrdnja, često iznesena na društvenim mrežama, temelji se na pogrešnom razumijevanju prirode virusa i znanstvenih metoda koje se koriste za razvoj cjepiva. Virusi su specifične biološke strukture, a ne stanični otpad, i njihova evolucija i mutacije istražuju se sofisticiranim znanstvenim metodama. Virusi su submikroskopski infektivni agensi sastavljeni od genetskog materijala (DNK ili RNK) unutar proteinskog omotača, ponekad obavijeni lipidnim slojem. Oni nisu živi organizmi, ali su sposobni za reprodukciju unutar stanica domaćina. Ovaj proces omogućuje virusima širenje i prilagodbu, što uključuje i mutacije. Što se tiče odabira cjepiva, farmaceutske tvrtke i zdravstvene organizacije poput WHO-a i CDC-a kontinuirano prate cirkulaciju virusa diljem svijeta. Godišnji proces odabira cjepiva uključuje analizu dominantnih sojeva, njihove genetske promjene i obrazaca širenja. Na temelju tih podataka, znanstvenici predviđaju najvjerojatnije sojeve koji će dominirati nadolazeće sezone. S druge strane, virusi su iznimno skloni mutacijama pomoću kojih ponekad mogu izbjeći zaštitni odgovor stečen cijepljenjem ili steknu nove karakteristike. Mutacije u virusnom genomu prirodan su dio njihove evolucije. Napredne tehnologije, poput sekvenciranja genoma i modeliranja, omogućuju znanstvenicima praćenje tih promjena u stvarnom vremenu. Zaključno, virusi nisu stanični otpad, već složeni biološki entiteti s jasno definiranim strukturama i funkcijama. Razvoj cjepiva temelji se na znanstvenim istraživanjima i međunarodnoj suradnji, a ne na slučajnom pogotku. Cjepiva dobivena na taj način igraju ključnu ulogu u prevenciji bolesti i zaštiti javnog zdravlja.

Ured za provjeru točnosti informacija o zdravlju je dio Centru za medicinu utemeljenu na dokazima.

U radu Centra sudjeluju znanstvenici i nastavnici s Katedre istraživanja u biomedicini i zdravstvu, Katedre za medicinsku humanistiku i Hrvatskog Cochranea, uz kontinuiranu suradnju s Odjelom za znanstveni rad KBC-a Split i MEFST-ovim Uredom za znanost.